

Pressinformation

Skolelevers drogvanor 2002

Preliminär sammanfattning av resultaten

Hvitfeldt T, Hibell B: *Skolelevers drogvanor 2002*. Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN). Rapporten beräknas bli färdig under hösten 2002.

Sammanfattning

Den ökningstrend i andelen elever som använt narkotika som observerades under 1990-talet har brutits i den senaste studien. Andelen rökare har varit relativt stabil de senaste åren, men minskar bland pojkarna i år. De flesta variablerna rörande alkohol visar på en nedgång eller stabilisering. Det bör dock påpekas att relativt många elever har en betydande alkoholkonsumtion. Således uppger var fjärde elev i årskurs 9 att de dricker motsvarande fyra burkar starköl en gång i månaden eller oftare.

Inledning

Sedan 1971 har årliga undersökningar genomförts av skolungdomars alkohol-, narkotika-, tobaks- och sniffningsvanor. Undersökningarna har utförts på riksrepresentativa urval i årskurs 9. Undersökningarna har genomförts som anonyma gruppenkäter i klassrummen. I 2002 års undersökning deltog 5 349 elever i årskurs 9. Bortfallet på grund av frånvaro vid enkättillfället är normalt ca 12- 14%.

Vissa begrepp som förekommer i tabellerna, t ex *intensivkonsumtion* och *alkoholkonsument*, kan behöva förklaras närmare.

Intensivkonsumtion (tidigare kallad storkonsumtion) innebär att man dricker alkohol motsvarande minst en halv halvflaska sprit *eller* en helflaska vin *eller* 4 burkar starköl *eller* samma mängd blanddrycker (t ex cider och alkoholäsk) *eller* 6 burkar folköl vid samma tillfälle.

Alkoholkonsument. Det finns många olika sätt att definiera begreppet alkoholkonsument. Ett är att utgå ifrån om man överhuvudtaget druckit någon alkoholhaltig dryck under sin livstid, medan ett annat är att fastställa en begränsad tidsenhet och med alkoholkonsument avse den, som använt alkohol under denna tid (t ex senaste 12 månaderna). Ytterligare en faktor att ta hänsyn till är konsumtionskvantiteten. Skall det räcka med att bara ha smakat på en alkoholdryck eller skall man dricka åtminstone en fastställd mängd för att bli betraktad som alkoholkonsument?

För att bli klassificerad som alkoholkonsument i föreliggande undersökning är det tillräckligt att vederbörande ”en gång om året eller mer sällan” dricker antingen ett glas öl (gäller ej lättöl), 2 cl av sk blanddrycker, 2 cl vin eller 2 cl sprit. Denna definition har erhållits genom att kombinera den lägsta konsumtionsfrekvensen i frågeformuläret med den lägsta konsumtionskvantiteten för varje dryck. Alla personer som svarat på frågan om frekvensen och kvantiteten för de drycker som ingått har klassificerats som alkoholkonsumenter eller icke-konsumenter.

Resultat

Alkoholkonsumenter. Andelen alkoholkonsumenter bland eleverna i årskurs 9 minskade under större delen av 1980-talet. Från 1989 har andelarna varierat något, men könsskillnaderna har varit små. I årets studie var andelen alkoholkonsumenter 75 % bland flickorna och 74 % bland pojkarna.

Konsumenter av olika drycker. Ser man på de olika alkoholdryckerna var för sig kan det konstateras att andelen konsumenter av folköl, starköl och sprit ökade mellan 1989 och 1991 och förblev på denna nivå till mitten på 1990-talet. I de senaste undersökningarna har det emellertid blivit färre elever som uppger att de dricker *folköl*. Andelen konsumenter av *starköl* har varit relativt oförändrad under senare år bland pojkarna medan flickornas värden sjunkit något. Genomgående gäller att det är vanligare bland pojkar än bland flickor att dricka öl. För *vin* och s k *blanddrycker* (cider, alkoholisk, wine coolers etc) gäller det omvända förhållandet. För pojkarna kan det skönjas en minskning av andelen vinkonsumenter sedan början av 1990-talet medan flickornas värden varit mer oförändrade (även om 2002 års värde är något lägre än åren före). Det har de senaste åren varit något fler *sprit*konsumenter bland flickorna än bland pojkarna. År 2002 var andelen spritkonsumenter något lägre än åren före.

Andelen elever som svarat att de druckit *hembränt* under de senaste 12 månaderna ökade under perioden 1991-1995. Bland pojkarna steg andelen från 34 till 42 % och bland flickorna från 30 till 43 %. Under senare år har emellertid värdena sjunkit för att 2002 uppgå till ca 30 %.

Konsumtionskvantiteter. I början av 1990-talet blev det vanligare att dricka förhållandevis stora mängder *folköl*. Andelen som svarade att de brukar dricka 5 burkar folköl eller mer ökade således bland pojkarna från 21 % 1989 till 31 % 1995 och bland flickorna från 6 till 17 %. Pojkarnas andel låg sedan kring 30 %, för att sjunka under senare år (20 % 2002). Även bland flickorna har motsvarande andel varit lägre i de båda senaste årens undersökningar (ca 8 %) jämfört med för några år sedan (16 % 1997). Motsvarande siffror för *starköl* har varit relativt oförändrade under senare år och uppgick 2002 till 16 % för pojkarna och 4 % för flickorna.

Beträffande *vin* har andelen som brukar dricka 60 cl eller mer vid varje dryckestillfälle minskat något bland pojkarna sedan början av 1990-talet (från 14 till 6 %). Hos flickorna ökade dock värdena något i mitten på 1990-talet för att återgå till tidigare nivåer (ca 8 %) i de senaste undersökningarna. Andelen flickor som brukar dricka 35 cl *sprit* (tom 1996 37 cl) eller mer ökade något under 1990-talet. 2002 års värde var emellertid oförändrat (17 %), medan det för pojkarna var några procentenheter lägre än året före (24 respektive 27 %). Andelen pojkar som uppgett att de brukar dricka minst fem flaskor *blanddrycker* vid varje tillfälle var 10 % 2002, medan motsvarande andel bland flickorna var 5 %.

I början av 1990-talet ökade andelen pojkar som upp gav att de *intensivkonsumerade* någon gång i månaden eller oftare. Därefter har värdena varit relativt oförändrade (ca 30 %). Flickornas värden ökade till mitten på 1990-talet (24 % 1993) och har planat ut på den nivån (24 % 2002).

Vissa av eleverna i nian berusar sig förhållandevis ofta och de som svarat att de känner sig berusade ”varje” eller ”nästan varje gång” de dricker, ökade såväl bland pojkarna som bland flickorna i slutet av 1980-talet. Pojkarnas andel har därefter legat i stort sett oförändrad strax under 40 % (35 % 2002). Flickornas andel ökade från 29 % 1989 till 42 % 1995. År 2002 var motsvarande värde 36 %.

Konsumtion senaste veckan. I början av 1990-talet ökade andelen elever som druckit alkohol den senaste veckan. Därefter har värdena varit relativt oförändrade för att 2002 uppgå till ca 33 %.

Tobak. Rökning var betydligt vanligare under början av 1970-talet än det är idag. Det bör emellertid framhållas att rökfrågans formulering ändrades 1983 och 1997, vilket medförde vissa förändringar i svarsfördelningarna. Under slutet av 1980-talet var andelen pojkar som röker i stort sett oförändrad fram till 1989 då en ökning inträffade från 17 % 1988 till 23 % 1989. Hos flickorna var motsvarande värden 24 och 30 %. Därefter minskade andelen rökare och under senare år har värdena varit relativt oförändrade. För att ha kontroll över förändringar i samband med ändringen av frågorna 1997 fick varannan elev svara enligt den gamla frågekonstruktionen och varannan enligt den nya. Tabellen visar att det nya sättet att fråga ger betydligt fler rökare, men att ingen reell ökning inträffat efter 1997. I den senaste undersökningen är värdena till och med något lägre, speciellt bland pojkarna hos vilka andelen sjunkit från 30 % 2001 till 25 % 2002. För flickorna är motsvarande värden 36 respektive 34 %.

Även snusfrågan har genomgått förändringar under åren. Den senaste genomfördes samtidigt med rökfrågan i samband med 1997 års studie. Också här ger det nya sättet att fråga något förhöjda värden. Mellan 1997 och 2002 har en viss ökning skett bland pojkarna, från 21 till 25 % (även om detta innebär några procentenheter lägre än 2001).

Det är fler flickor än pojkar som röker medan förhållandet är det motsatta när det gäller snusning, vilket för övrigt är mycket ovanligt bland flickorna.

Narkotika. Andelen elever som någon gång använt narkotika minskade betydligt under 1970- och 1980-talen. År 1989 låg andelen som använt narkotika på sin lägsta nivå (3 %), men ökade därefter gradvis, först bland pojkarna och därefter bland flickorna. Ökningarna från ett år till ett annat har inte varit stora, men sammantaget blev förändringen betydande. Sålunda var värdena ungefär tre gånger så höga i 2001 års undersökning (10 % bland pojkarna och 9 % bland flickorna). Ökningen har emellertid inte fortsatt i årets studie i vilken 8 % av både pojkarna och flickorna svarade att de använt narkotika.

Parallellt med ökningen i andelen elever som använt narkotika har det också blivit fler som säger sig ha haft möjlighet att prova. Sedan slutet på 1980-talet har det, bland dem som aldrig använt narkotika, skett en fördubbling i andelen som svarat att de haft möjlighet att prova narkotika. I den senaste undersökningen var det ca 25 % som uppgav att så varit fallet.

Sniffning. Förändringarna av sniffningsvanorna har varit likartad narkotikavanornas utveckling. Efter en kontinuerlig minskning under 1970- och 1980-talen i andelen som sniffat ökade värdena. Mellan 1991 och 1999 ökade andelen som sniffat från 6 till 13 % bland pojkarna och från 3 till 11 % bland flickorna. I de två senaste årens studier har emellertid nivåerna varit lägre och i årets undersökning var det 9 % av pojkarna och 7 % av flickorna som uppgav att de någon gång sniffat.

Dopning. I 1993 års undersökning infördes några frågor om dopning. Bland pojkarna har det i samtliga undersökningar sedan dess varit mellan 0 och 1 % som uppgett att de använt anabola steroider. I årets undersökning har 1 % (d v s ett värde överstigande 0,4) av pojkarna använt anabola steroider och värdet är detsamma för tillväxthormon. Bland flickorna har värdena för både anabola steroider och tillväxthormon legat på 0 % sedan 1993.

Upplysningar om undersökningen lämnas av:

Thomas Hvitfeldt 0733-83 43 00 el 08-412 46 09

Björn Hibell 070-514 15 08

CAN, Box 70412, 107 25 STOCKHOLM. Tel: 08- 412 46 00 Fax: 08-10 46 41

Pojkar												
År	71	74	79	86	89	91	93	95	97	99	01	02
Alkohol												
Alkoholkonsumenter	91	87	86	79	77	78	78	77	76	73	76	74
Konsumenter av folköl	.	.	70	65	62	70	68	68	67	58	56	53
Konsumenter av starköl	.	.	67	59	60	64	64	58	58	55	58	53
Konsumenter av vin	74	71	72	66	52	55	51	46	45	41	42	37
Konsumenter av sprit	76	76	75	67	65	71	68	63	63	63	64	59
Konsumenter av blanddrycker (cider, alkohol etc.)	.	.	.	.	.	.	.	.	.	62	68	66
5 burkar folköl eller mer/dryckestillfälle	.	.	24	20	21	23	25	31	30	25	19	20
5 burkar starköl eller mer/dryckestillfälle	.	.	21	14	15	16	16	15	14	14	16	16
60 cl vin eller mer/dryckestillfälle	24	18	21	20	14	14	13	12	11	8	8	6
35 cl sprit eller mer/dryckestillfälle ^a	38	38	42	27	25	27	27	25	26	27	27	24
5 flaskor blanddrycker eller mer/dryckestillfälle	.	.	.	.	.	.	.	.	.	11	11	10
Druckit alkohol senaste veckan	.	.	.	28	29	34	35	33	35	35	36	33
Druckit "hembrant" de senaste 12 månaderna	.	.	.	.	.	34	38	42	40	41	35	28
Intensivkonsumtion ^b någon gång/mån eller oftare	.	32	35	23	26	29	30	29	29	30	30	29
Bersad varje/nästan varje gång man dricker	.	43	40	33	37	39	39	39	38	37	38	35
Tobak												
Röker ^c	41	31	21	17	23	19	20	19	17	.	.	.
Röker (frågan något ändrad 1997)	.	.	.	.	.	.	.	.	28	30	30	25
Snusar ^d	.	25	29	24	20	16	17	19	17	.	.	.
Snusar (frågan något ändrad 1997)	.	.	.	.	.	.	.	.	21	23	27	25
Narkotika												
Har haft möjlighet att prova narkotika ^e	30	21	19	13	13	14	17	22	26	27	25	26
Använt narkotika ^f	14	8	7	5	3	4	5	7	8	9	10	8
Sniffat	.	.	.	8	6	6	9	12	10	13	8	9
Dopning												
Använt anabola steroider	.	.	.	.	.	.	1	0	1	0	1	1
Använt tillväxthormon	.	.	.	.	.	.	1	0	0	0	1	1

^a Till och med 1996: 37 cl.

^b Intensivkonsumtion = ½ flaska sprit eller 1 helflaska vin eller fyra burkar starköl eller sex burkar folköl vid samma tillfälle.

^c Rökfrågan formulerades om 1983. Data före detta år är alltså inte direkt jämförbara med senare år.

^d Snusfrågan ändrades något 1983 och 1991 vilket bör beaktas vid tolkningen av resultaten.

^e Frågeställningen omformulerades något 1983 vilket bör beaktas vid tolkningen av resultaten. Värdena är beräknade på dem som aldrig provat narkotika.

^f Vissa värden från tidigare år justerades 1999 efter genomgång av data

Flickor												
År	71	74	79	86	89	91	93	95	97	99	01	02
Alkohol												
Alkoholkonsumenter	90	89	90	77	74	76	77	78	78	78	79	75
Konsumenter av folköl	.	.	64	51	49	56	60	63	61	49	45	42
Konsumenter av starköl	.	.	66	43	48	53	54	52	51	47	46	44
Konsumenter av vin	82	78	81	70	59	65	59	65	61	61	62	56
Konsumenter av sprit	72	75	81	65	63	70	67	69	68	67	66	63
Konsumenter av blanddrycker (cider, alkohol etc.)	.	.	.	.	.	.	.	.	.	73	75	71
5 burkar folköl eller mer/dryckestillfälle	.	.	9	5	6	9	12	17	16	10	7	8
5 burkar starköl eller mer/dryckestillfälle	.	.	9	3	3	5	5	3	4	4	4	4
60 cl vin eller mer/dryckestillfälle	8	7	13	11	9	10	10	14	13	9	8	7
35 cl sprit eller mer/dryckestillfälle ^a	12	16	27	12	12	13	15	13	15	16	17	17
5 flaskor blanddrycker eller mer/dryckestillfälle	.	.	.	.	.	.	.	.	.	7	4	5
Druckit alkohol senaste veckan	.	.	.	22	24	28	27	30	30	29	31	32
Druckit "hembränt" de senaste 12 månaderna	.	.	.	.	.	30	35	43	39	40	37	31
Intensivkonsumtion ^b någon gång/mån eller oftare	.	19	30	14	17	20	22	24	23	22	25	24
Berused varje/nästan varje gång man dricker	.	34	34	27	29	35	36	42	39	36	38	36
Tobak												
Röker ^c	47	45	34	22	30	27	26	27	25	.	.	.
Röker (frågan något ändrad 1997)	.	.	.	.	.	.	.	.	37	36	36	34
Snusar ^d	.	4	6	2	3	1	0	1	1	.	.	.
Snusar (frågan något ändrad 1997)	.	.	.	.	.	.	.	.	3	3	5	5
Narkotika												
Har haft möjlighet att prova narkotika ^e	34	27	20	10	12	14	16	23	26	24	25	24
Använt narkotika ^f	16	7	6	3	3	3	5	5	7	7	9	8
Sniffat	.	.	.	8	6	3	4	7	7	11	8	7
Dopning												
Använt anabola steroider	.	.	.	.	.	.	.	0	0	0	0	0
Använt tillväxthormon	.	.	.	.	.	.	.	0	0	0	0	0

^a Till och med 1996: 37 cl.

^b Intensivkonsumtion = ½ flaska sprit eller 1 helflaska vin eller fyra burkar starköl eller sex burkar folköl vid samma tillfälle.

^c Rökfrågan formulerades om 1983. Data före detta år är alltså inte direkt jämförbara med senare år.

^d Snusfrågan ändrades något 1983 och 1991 vilket bör beaktas vid tolkningen av resultaten.

^e Frågeställningen omformulerades något 1983 vilket bör beaktas vid tolkningen av resultaten. Värdena är beräknade på dem som aldrig provat narkotika.

^f Vissa värden från tidigare år justerades 1999 efter genomgång av data